

Hamrzysko_3
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	czarnkowsko-trzcianecki	
Gmina	Wieleń	WIE
Miejscowość	Hamrzysko	WIE_HAM

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	06.07.2013 r.	Miejsce wykonania	om informatorce
Czas trwania	00:45:00	Forma i wielkość	plik WMA 10MB
Przeprowadzający	AH	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
015_WIE_HAM	K	81		jedna ze starszych mieszkanek Hamrzyska

Informacje etnograficzne	
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	<p>„Po niemiecku nazywała się Hamer Zicko”</p> <p>„Moja mama to mówiła, że pierwszy tu się osiedlił kowal i że to Hamer Zicko [przyp. Bad. – niem. <i>Hammer</i> – młot] to był młotek czy coś tam i ta nazwa została. I później się tam osiedlali mieszkańcy.”</p> <p><i>A wiadomo gdzie ten kowal mieszkał?</i></p> <p>„Tak. Mieszkał tutaj... nie wiem jaki to jest numer teraz... ta piętrówka co jest teraz na początku [przyp. Bad. - przy trasie na Rosko, na krzyżówce, koło kamieni drogowskazów i przystanku PKS, naprzeciwko krzyża] zaraz za mostkiem, druga po prawej stronie. To była stara chata i jeszcze tam stoi. Że tam się osiedlił pierwszy... Teraz tam mieszkają Ćwiertniaki. Ona może by też mogła tam coś powiedzieć. To Pani Waleria”.</p>
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstw)	<p>„Wybudowania to są Maciejewo, Kocień, Zamek Huchberga.”</p> <p><i>A dlaczego takie nazwy?</i></p> <p>„Maciejewo, bo tam był taki folwark, ale nazwa nie wiem skąd. Tam był Niemiec, Zagierd, Hans Haindrich Zagierd. A Kocień, że tam dużo kotów było. To jest jak się jedzie do Krucza, to są 3-4 domki. Hrabia Huchberg, to jest jego zamek Zdroje, tu się jedzie od nas w las, koło jeziora to jest, za jeziorem.”</p>
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	<p>„Jest jezioro, to my mówili Tama na to. Jak się szło do tego lasy nad to jezioro to się nazywała tama i tam były zabawy, przeważnie w Zielone Świątki”</p> <p><i>A rzeczki jakieś są?</i></p> <p>„Jest rzeczka, to nazywa Struga, od jeziora u nas aż do Białej płynie”</p> <p>„Nazywali też takie coś Wilcze Błoto, to jest jak się jedzie na Krucz, ale lasem. A drugie to było Jeziórko, tam jest teraz Rezerwat przyrody czy coś takiego. Kiedyś mówili, że tam się zapadł Kościół, w Jeziórku, a Wilcze Błoto to nie wiem. Tego nikt tam nie wiedział nie widział, tylko tak opowiadali.”</p>
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej	<p>„To mówimy do Kamienia Ojca Świętego, to jest w lesie, jak się jedzie na Rosko”.</p>

(pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	„Nie, nie”.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	„To też nie”.
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	<p>Opowieść o Zamku Hochberga:</p> <p>„Zamek Huchberga, to był taki Niemiec. Tutaj były jego lasy wszystkie i on jeździł na polowania. Teraz to ktoś ma wykupiony ten zamek i tam mieszka. To był stary hrabia, później młody. Tego młodego zabili tutaj podczas wojny. Oni skąd przyszli to nie wiem, ale to moja mam mówiła, że przyszedł z obsługą, przywiózł leśniczych, rybaków, bo on miał jezioro to duże było jego i wszystkie lasy. Zamek wybudowali już jak on tu przyszedł i on był cały z drzewa i nadal jest taki. We wojnę to wiem, że on tutaj jeździł wierzchem konia, miał takiego ładnego konia i jeździł po lasach. Miał polowania na jelenie, sarny, zające. A dziki nie, to dopiero we wojnę przywieźli. Ten hrabia je sprowadził i tutaj zasiedlił, przywieźli je pociągami w skrzynkach i je wypuszczali do lasu. Tak mi ojciec mówił, bo jak je przywieźli to on im rozładowywał. Hrabia tutaj miał dwie córki i syna, syna zastrzelili w Czarnkowie podczas wojny, a córki wyjechały do Niemiec. Ja znam tą historię z opowiadań, ale chodziłam z mamą do tego zamku, jako dziewczynka mała. Tam były ładne pokoje, kominek i dużo rogów, od saren, jeleni i takie różności miał w tym zamku. Ale on tu nie mieszkał, tylko przyjeżdżał na polowania, a mieszkał w Goraju, tam gdzie teraz jest szkoła, ale ja tam nie byłam i nie widziałam. On tutaj przyjeżdżał tylko jesienią. Teraz ktoś to wykupił, ale nie wiem kto.”</p> <p>[przyp. Bad. - Najprawdopodobniej jest to Dworek Myśliwski Gniewomierz http://gniewomierz.pl/, właścicielem jest Immolux s.p z o.o.]</p>

Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	Nie jest obchodzone.
2.	św. Marcina/11 listopada	„No to teraz sobie obchodzą, ale u mnie w rodzinie to nie. No to też mama mówiła, że Święty Marcin przyjedzie na siwym koniu.”
3.	Adwent	„No to jest przed Bożym Narodzeniem. To idziemy do Kościoła i nie tańczy się w adwencie, wesel się nie urządza i czeka się na Święta”.
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	„No to się dzieci cieszą, bo są prezenty. Pierwsze śniegi czasami są.” <i>A jakiś zwyczaj z butami?</i> „O, tak. Buty sobie kładą, rodzice im kładą w buty, a dzieci rano wstają i mają prezenty. Dzieci sobie czyszczą te buty, układają sobie i kto ma najlepsze i kto najwięcej dostanie” <i>A dorośli?</i> „Dorośli to nie bardzo”.
5.	Wigilia	„Przyrządzamy dużo potraw, ma być 12, no jak się wszystko policzy, grzyby, kompot, to jest 12. Siadamy do Wigilii wszyscy, cała rodzina, w pokoju, a nie w kuchni. No i łamiemy się opłatkiem, co już przedtem mamy przyniesione z kościoła od księdza. Czasami robimy zdjęcie przy tej Wigilii. Nakręcamy telewizor, oglądamy tam, śpiewają kolędy już. A później idziemy na pasterkę.” <i>A rodzina też śpiewa kolędy?</i> „Też.” <i>A jakie?</i> „W żłobie leży, Wśród Nocnej Ciszy i tam po kolei...” <i>A jakie potrawy są?</i> „Pierogi z grzybami, grzyby, ryby, kluski z makiem, kapusta, ziemniaki, kompot ze suszu, uszka, barszcz” „Po Wigilii są prezenty” <i>A kto choinkę ubiera?</i> „Ojciec rodziny z dziećmi. To jest w dzień Wigilii, przed jedzeniem. Stoi dosyć długo, czasami do miesiąca. Ubieramy w bombki, sznury, lampki. Różne kolory.”

6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	<p>„No to idziemy do Kościoła. A czasami później jedziemy w goście. Przeważnie Drugie Święto, a w Pierwsze przyjeżdżają do nas. Do mnie przyjeżdżają syn z dziećmi, wnuki, prawnuczka, no i się gościmy. ”</p> <p><i>A czy odwiedzają Państwo bliskich na cmentarzu?</i></p> <p>„Tak. Zapalamy lampkę na Święta. To jest w Pierwsze albo Drugie Święto. Jeździmy raz do jednego kościoła, raz do drugiego, bo mamy bliskich i w Gulczu i w Białej. ”</p> <p>„Do kościoła na msze idziemy we wszystkie 3 dni”.</p>
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>„No to bardzo hucznie. W tym roku to zrobili sobie tutaj ognisko, na takiej polance. I tam sobie smażyli kielbaski i popijali. Petardy strzelali, aż tu było widać. Ale ja byłam tutaj w domu, nie poszłam. Później przyszli do domu i życzenia sobie składali. A w Nowy Rok znowu do Kościoła”</p> <p><i>A zwyczaje związane z paleniem słomy, wyciąganiem furtek, wozów?</i></p> <p>„To kiedyś tak, teraz już nie. No to wozy powyciągali do Strugi, furtki powystawiali. To było tak zaraz po wojnie, a teraz przestało już być. Nie ma może teraz już takich chłopów, żeby to robili.”</p> <p>„To każdy sobie szukał swojej, musiał sobie przywieźć i wstawić. A kto nie znalazł to nie miał. Osoba, która to zrobiła to się nie zdradzała, że to ona. Jedni się denerwowali na to, inni się śmiali.”</p>
8.	Trzech Króli	<p>„Na Trzech Króli to się przebierają jeszcze teraz, dzieci takie duże już. I śpiewają pieśni. Przychodzą, tam im dają pieniądze i czekoladki.”</p> <p>„Na głowę sobie koronę wsadzają, jakieś tam berło, białe szaty. Jedni są za diabła, jedni za anioła.”</p>
9.	Kolędnicy	<p>„Kolędnicy są na Trzech Króli”.</p>
10.	MB Gromnicznej	<p>„No to idziemy ze świecami na msze do Kościoła. Jest procesja ze świecami wkoło Kościoła”</p> <p><i>A jak jest burza to się pali gromnice?</i></p> <p>„Tak, to mama mówiła, że jak jest burza to się zapali gromnice, żeby te gromy się odsunęły. Ja też jeszcze teraz palę.”</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>„No to się kupi wszystkiego, kielbasy i pączki się piecze.”</p> <p><i>A na koniec karnawału?</i></p> <p>„Nic”.</p>

12.	Topienie Marzanny	„To tak, ale nie u nas, to dzieci w szkołach, w Rosku sobie robią marzanny i tam topią.”
13.	Środa Popielcowa	„To też idziemy do kościoła i ksiądz posypuje głowy popiołem. W domu nic, ale kiedyś to było tak, że robili takie woreczki i sobie przyczepiali przeważnie do tyłu gdzieś na plecy. Jak syn nie zauważył i chodził sobie z tym woreczkiem i się śmiali. To był popiół z pieca. To było ośmieszenie kogoś, kto chodził z tym woreczkiem i nie zauważył go.”
14.	Śródpoście	„Co poście? Nie ma czegoś takiego”.
15.	Niedziela Palmowa	„To idziemy z palmami do kościoła. To jest taki bukietik przygotowywany w domu z palmy. I idziemy do kościoła, ksiądz poświęci na mszy. I przyjdziemy do domu i to ma też odsuwać grzmoty, teraz to już nie.... Ale później to się spali, nie wolno tego poniewierać, używać do czegoś tylko uszanować i spalić. To jest palma i gryszpan, wstążeczką związane i więcej nic. To ja robię. Dzieci też robią w szkołach takie ozdoby.”
16.	Triduum Paschalne	„To ja już nie idę, bo mam daleko. Ale Triduum to jest Wielka Sobota też, to idziemy do Białej. Tam jest ognisko przed kościołem, ksiądz idzie z paschałem do tego ogniska, tam zapala i przychodzi do kościoła i wszystkie zapala świece od tego paschału. To jest taki ogień, że ma każdemu przyświecać to światło do końca życia. ” <i>A czy mieszkańcy też chodzą stąd?</i> „Tak”.
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	„Też są dwa święta, też idziemy do kościoła. Są też niespodzianki dla dzieci, szukają zajaczka. To jest od dawna, jak już ja byłam dzieckiem to też już szukałam tego zajaczka w sianie zawsze, gniazdko się robiło. Te jajka mają przygotowane. Mama ich idzie chować jajka, a później one szukają. W pierwsze święto do kościoła, w drugie też, później przyjeżdżają goście.” <i>A kto przygotowuje święconkę?</i> „To ja przygotowuję. Tam jest mięso, kielbasa, baranek z masła, jajka i to wszystko. Idzie się z tą święconką do krzyża, przyjeżdża ksiądz i to poświęca. Później to jest na śniadanie, też uroczyste jedzona. Dzielimy się też jajkiem.”

18.	Poniedziałek Wielkanocny	„Dzieci się polewają wodą. Dorośli czasami też.”
19.	Zielone Świątki	„To były zabawy na tamie, w drugie święto. Były trąby, bęben i akordeon. To była taka muzyka, że tutaj było słychać z tej łąki. I tam były tańce na łące. Tam teraz już są stawy i nie ma już imprez, łąki już nie ma. Tam były brzoźki takie.. i zabawy. To już przed wojną były te zabawy i po wojnie się odtworzyły, bo podczas wojny to nie.” „Teraz już nie ma tych imprez, bo to są stawy rybne prywatne, a kiedyś to było hrabiego i on nam pozwalał. Teraz to obchodzimy, że tylko do kościoła, całą rodziną idziemy.”
20.	Boże Ciało	„Są procesje. W Gulczu to po całej wiosce jest procesja, są ołtarze i msza. Dzieci sypią kwiatki. Ksiądz idzie z baldachimem i Panem Jezusem. Są 4 ołtarze ubrane w kwiaty i są dywany i krzyż i świece. To ubierają miejscowi.”
21.	św. Jana	„U nas to nie, ale w Białej to jest w lesie i mają zabawę. Kiedyś to puszczałyśmy wianki. Wróżby i przyśpiewki mają dzieci w szkole.”
22.	MB Zielnej	„No to znowu idziemy do kościoła z kwiatami. Z różnymi, z polnymi, z ogródka. Jest msza i ksiądz święci kwiaty. Co tam jeno rośnie to się w bukciek zwija i się bierze do kościoła.”
23.	MB Siewnej	„To jest znowu w Lubaszcu odpust. Tam przychodzą pielgrzymki” <i>Stąd też?</i> „nie, tutaj każdy jedzie osobno”.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	„To idzie procesja na cmentarz, palimy znicze przy grobach”.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	„To nie ma nic takiego”.
2.	Ślub i wesele	„To jest najpierw przygotowanie w domu, błogosławieństwo

		tych nowożeńców, później do kościoła i zabawa” <i>A tłuczenie szkła jest?</i> „Nie ma”.
3.	Śmierć i pogrzeb	„Pogrzeb jest... ciało wynosimy do Gulcza, tam jest lodówka, tam jest msza i cmentarz. Przedtem są różańce w domu. To z kostnicy do kościoła i później na cmentarz.”
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		Nie ma.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		Nie ma.
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		Nie ma.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	„Kamień Ojca Świętego, to jest w lesie jak się jedzie na Rosko. To jest taka kapliczka z drewna pobudowana i taki kamień i tam jest napisane... ale co to już nie pamiętam. To jest z okazji, że Ojciec Święty tam chodził, wypoczywał nad jeziorem, to jest pamiątka taka. Tam się odbywają msze czasami, różni ludzie odwiedzają i się modlą. Różańce tam wiszą, ktoś coś ofiaruje, kwiaty, znicze” „Jest też krzyż na początku wioski, ogrodzony jest płotem. Chodzimy tam na majowe nabożeństwo, mówimy litanie, śpiewamy pieśni religijne. To jest nowy zrobiony teraz z metalu czy czegoś. Wioska się na to złożyła. Opiekują się nim ci co tam blisko mieszkają. Krzyż już jest od bardzo dawna, we wojnie był ścięty, był drewniany, Niemcy go ścieli. Po wojnie go postawili z innego drzewa, z później spróchniał i postawili metalowy.”

2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Nie ma.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Nie ma.
4.	Miejsca kultu religijnego	„To ten kamień Ojca Świętego”.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Nie ma.
6.	Lokalne odpusty	„To w Gulczu jest. O 12 msza, procesja wokół kościoła. Dużo budów jest, dzieci się cieszą. Księży paru było. Misjonarz też był, głosił kazanie.”

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	„To też są zabawy, jak są dożynki, idą z wieńcem do kościoła, w Gulczu to jest. Wieńce są różne, ze słomy, ze zboża, z kwiatów. A tutaj kiedyś robili, ale teraz nie wiem. A jak się zanoszą to jest jeden gospodarz i dwie gospodynie i zanoszą. Ale konkursu na najładniejszy nie ma”.
2.	Dni gminy/wsi	Nie ma.
3.	Lokalne festyny	Nie ma.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	„To nie u nas też, to w innych wioskach, w Rosku robią dzieci i nauczyciele.”